

STEFAN PLEYSIER
EVELIEN DE PAUW
JOHAN DEKLERCK*

Goed bestuur of doorgedreven veiligheidsfetisjisme?

Patrick Dewael introduceert een opleiding 'pré-politie en veiligheid'

1. CONTEXT

'Middelbaar onderwijs stoomt leerlingen klaar voor veiligheidssector'; met deze kop kondigde de toenmalig minister van Binnenlandse Zaken Patrick Dewael relatief recent de komst van een zevende specialisatiejaar 'pré-politie en veiligheid' in het onderwijs aan (*De Standaard*, 23 mei 2008). Het artikel verduidelijkt verder dat de opleiding - een proefproject in het Sint-Vincentiusinstituut in Torhout - zich in essentie richt op het opvullen van 'een tekort aan goed opgeleide agenten en beveiligingspersoneel' en dat ze, eveneens volgens het artikel, de slaagcijfers voor het ingangsexamen voor de politieschool - slechts 12% op dit moment - moet fatsoeneren. Zowel de inrichters van het eerste proefproject als de toenmalige minister, Patrick De Wael, zijn alvast overtuigd van het potentiële succes van dergelijke opleiding; 'de interesse is enorm' en er wordt een 'massale toeloop' verwacht. Logisch weet de toenmalig minister: "alles wat met veiligheid te maken heeft, zit in de lift. (...) Op die populariteit moeten we nu zeker inspelen" (*De Standaard*, 23 mei 2008).

De opleiding, of althans het proefproject, is inderdaad een kind van zijn tijd. Vooreerst is het de veruitwendiging van een onderliggende en breedmaatschappelijke tendens; in nagenoeg alle West-Europese landen staat de zorg voor maatschappelijke veiligheid op zowel het nationale als het lokale niveau bovenaan de publieke en politieke agenda (Pleysier, 2008). Het streven naar veiligheid lijkt steeds meer het karakter van een samenlevingsproject aan te nemen, en het ziet er niet naar uit dat daar de eerstkomende jaren fundamentele verandering in zal komen (Boutellier, 2005; Muller, 2004). Sociologen en criminologen spreken in dat opzicht over een afbrokkelende verzorgingsstaat ten voordele van een veiligheidsstaat in opkomst (Deklerck & Goris, 2002); mede geïnspireerd vanuit neoliberale hoek, bracht de opkomst van een dergelijk paradigma een eigen discours met zich mee waarbij termen als 'responsabilisering', 'professionalisering', 'privatisering' en 'commercialisering' ook binnen het veiligheidsdenken aan belang lijken te winnen. De zorg voor maatschappelijke veiligheid is het laatste decennium onmiskenbaar verschoven van een nagenoeg exclusieve taak van de politie naar een gedeelde verantwoordelijkheid van een groot aantal public-private partnerships, lokale overheden en diverse aan de overheid gelieerde controleorganen (van Swaaningen, 2004; Crawford, 2006b; Pleysier, 2008). Mede door deze evolutie is er in ons land op

* Stefaan Pleysier is coördinator van het Expertisecentrum Maatschappelijke Veiligheid en docent in de opleiding Bachelor in de Maatschappelijke Veiligheid (KATHO dept. Ipsoc). Hij is tevens verbonden aan het Leuven Instituut voor Criminologie (K.U.Leuven). Evelien De Pauw is als wetenschappelijk medewerkster verbonden aan het Expertisecentrum Maatschappelijke Veiligheid (KATHO dept. Ipsoc). Johan Deklerck is als hoofddocent verbonden aan het Leuven Instituut voor Criminologie (K.U.Leuven) en staflid van de Master Européen en Médiation (Institut Universitaire K. Boesch, Sion) en van de Master en Médiation (Université du Luxembourg). Contactgegevens: Stefaan Pleysier, Expertisecentrum Maatschappelijke Veiligheid, KATHO (Ipsoc), Doorniksesteenweg 145, 8500 Kortrijk, e-mail: emv@katho.be.

relatief korte termijn een wildgroei aan nieuwe veiligheidsfuncties en -beroepen ontstaan; zo maakt Enhus (2006) gewag van 211 verschillende functies die, naast de politie, actief zijn op het domein van de maatschappelijke veiligheid. Het gaat hier met name over functies zoals stadswachters, lijnhelers, wijkmanagers, veiligheidsbeambten, schoolpreventiewerkers, parkwachters, allerhande stewards,...

2. DE WENSELIJKHEID VAN EEN 'OPLEIDING VOOR VEILIGHEID'

In dat opzicht maakt de voorgestelde opleiding 'pré-politie en veiligheid' ook deel uit van een politieke strategie en beleidskeuze van de overheid om meer coherentie en uniformiteit te creëren in dit ogenschijnlijk onoverzichtelijk geheel aan veiligheids- en preventieberoepen. Eén en ander kan ook gekaderd worden in de recente wet op de gemeenschapswacht¹, waarbij de wetgever uitdrukkelijk het doel had om voor alle niet-politionele, publieke veiligheids- en preventiefuncties een gemeenschappelijk en uniform kader - en een algemene benaming, de 'gemeenschapswacht' - te voorzien. Met het oog op dit nieuwe wettelijke kader, werd door de Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken² ook een wetenschappelijk onderzoek gevorderd met als doelstelling het ontwerp en de uniformisering van een opleiding voor dergelijke veiligheids- en preventiefuncties (De Pauw e.a., 2007; De Pauw, 2008). Immers, met uitzondering van de private veiligheid³, vallen de nieuwe veiligheidsfuncties waarvan hierboven sprake terug op een zeer uiteenlopend opleidingsaanbod met grote lokale variëteiten. De nieuwe wet op de gemeenschapswacht reikt met andere woorden ook een kader om een uniforme basisopleiding, deels gemeenschappelijk voor alle ambten, en deels in functie van de specifieke taken die moeten worden uitgevoerd, te organiseren. De verdere uitwerking van een dergelijke opleiding, waarbij de resultaten van bovenvermelde studie een rol kunnen spelen, zal via een Koninklijk Besluit worden vastgelegd.

Het voorstel voor een zevende specialisatiejaar 'pré-politie en veiligheid', zoals gelanceerd door toenmalig minister Dewael, is minstens deels geïnspireerd door de uitkomst van dit onderzoeksproject. Echter, niet alleen lijkt het voorstel voor en de aankondiging van de opleiding enigszins voorbarig - onderwijs is gemeenschapsmaterie en Vlaams minister van Onderwijs Frank Vandenbroucke lag nagenoeg meteen dwars⁴ -, het lijkt bovendien voorbij te gaan aan enkele fundamentele nuances die het onderzoeksrap-

1 Wet van 15 mei 2007 tot instelling van de functie van gemeenschapswacht, tot instelling van de dienst gemeenschapswachten en tot wijziging van artikel 119bis van de nieuwe gemeentewet, B.S., 29 juni 2007.

2 De opdrachtgever binnen de FOD Binnenlandse Zaken betrof de Algemene Directie Veiligheid- en Preventiebeleid, Beleid Integrale Veiligheid. Het onderzoek werd uitgevoerd door drie partners, met name de Academische Lerarenopleiding Criminologische Wetenschappen (K.U.Leuven), het Expertisecentrum Maatschappelijke Veiligheid (KATHO) en de l'Ecole de Criminologie (U.C.L.). Voor meer informatie verwijzen we naar het eindrapport van de onderzoeksequipe (De Pauw e.a., 2007).

3 Wet van 10 april 1990 tot regeling van de private en bijzondere veiligheid, B.S., 29 mei 1990.

4 In de commissie voor onderwijs, vorming, wetenschap en innovatie (d.d. 3 juni 2008) verwees minister van Onderwijs Frank Vandenbroucke naar het ongunstige advies van de Vlaamse Onderwijsraad waarin wordt gesteld dat de doelstelling van de voorgestelde opleiding uitermate specifiek is - een voorbereiding op de ingangsproof tot de politieschool - en de kwalificatie - een algemeen bekwaamheidsattest bewakingsagent - beperkt. Dit houdt niet in dat een proefproject met een dergelijke opleiding er definitief niet komt; het kan evenwel slechts ten vroegste in het schooljaar 2009-2010, en enkel mits een degelijk onderbouwd dossier dat wordt voorbereid in een daartoe opgerichte werkgroep. Over de voorgestelde opleiding 'pré-politie en veiligheid', de organiserende instellingen, de doelgroep, de eindtermen,... kan op dit moment dan ook nog niet veel worden gezegd.

port accentueert. Het zijn deze nuances die we dan ook in voorliggende bijdrage wensen te expliciteren.

Niet zelden immers wordt bij beleidsgeoriënteerd onderzoek het statuut van het te onderzoeken fenomeen op zich niet in vraag gesteld (Pleysier, Vervaeke & Goethals, 2002; Hofman, 1991). Bovendien is wetenschappelijk onderzoek in het domein van de maatschappelijke veiligheid per definitie een bijzonder precaire aangelegenheid; criminaliteit en onveiligheid - hierop werd in het bovenstaande al even gealludeerd - beroeren de publieke opinie en zijn politiek vaak uiterst gevoelige thema's. Dat criminologisch onderzoek er een soms 'spannende relatie' met het beleid op nahoudt, vloeit hier logisch uit voort (Devroe, 2002)⁵. Vanuit die wetenschap werd het ontwerp van dit onderzoek van meet af aan, en expliciet gekoppeld aan een fundamentele bevraging van de criminologische relevantie en wenselijkheid van een geïntegreerde en gestandaardiseerde opleiding voor de toekomstige gemeenschapswachten. De ontwikkeling van een dergelijke opleiding, en de opleiding zelf, kan men immers niet los zien van een bredere maatschappelijke tijdsdiagnose en het actueel gevoerde veiligheidsdiscours. Een onderzoek naar de criminologische relevantie en wenselijkheid van een dergelijke opleiding - of, in het verlengde ervan, de creatie van gemeenschapswachten - is in dat opzicht ook onmiskenbaar een normatieve vraag; het gaat er immers om "what kinds of social formations do we want to foster and encourage through, and around, strategies of crime control?" (Crawford, 1997:2). Het is deze vraag die we ons als kritische criminologen ook willen en moeten stellen bij de constructie van een opleiding voor de nieuwe gemeenschapswachten of opleiding 'pré-politie en veiligheid'; het is een vraag én taak die zich verder ook laat opdelen in deelvragen of deeltaken: "this raises the sub-issues of: first, where society may be presently heading, either by default or by design, under the influence of the emerging forms of governance of crime, and secondly, what alternative avenues are, or may be, available?" (Crawford, 1997:2; Crawford, 2006b). Dieper ingaan op deze punten - al beperken we ons tot de grote lijnen van dit verhaal - schetst een noodzakelijk kader en een context waartegen de relevantie en wenselijkheid van dergelijke opleiding dient te worden getoetst.

3. EEN VEILIGHEIDSCULTUUR

Bij de aanvang van deze bijdrage opperden we reeds dat veiligheid in onze westerse samenleving een allesdoordringend motief is geworden (Boutellier, 2002:2; van Swaeningen, 1997). De kernidee is dat de 'productie van veiligheid', en misschien nog meer de 'reductie van onveiligheid', het *Leitmotiv* is van een maatschappij die in toenemende mate intolerant wordt tegenover elke vorm van risico en onzekerheid. Onze laatmoderne maatschappij is in essentie hoogtechnologisch, maar het onvoorwaardelijke geloof in de wetenschap, kennis en eigen kunde, heeft de laatste decennia plaats geruimd voor een toenemend risicobewustzijn en een dalende risicoacceptatie. Onze samenleving is, aldus sociologen, de fase van de 'reflexieve modernisering' binnengetreden; Beck (1992) spreekt over een 'risicomaatschappij'. Deze samenleving wordt zich, alhoewel objectief gezien waarschijnlijk nooit eerder zo welvarend, alsmaar meer bewust van het contraproductief karakter van een continue ontwikkeling van weten-

5 Deze 'spannende relatie' is overigens reeds van bij het ontstaan karakteristiek voor de Belgische criminologiebeoefening: "De Belgische criminologie is met andere woorden vanaf de kindertijd ontdaan van elke eigen, zelfstandige theoretische voedingsbodem en zal meteen in haar ondersteunende beleidsfunctie worden ondergedompeld" (Ponsaers & Hebberecht, 2000).

schap en industrie. Het is een sluimerend besef dat onze maatschappij het modernistische project bij uitstek, *the production of order*, dreigt te verliezen; alvast gevoelsmatig haalt 'de productie van risico's' de bovenhand over de 'productie van welvaart'. Hoe meer we kunnen, kennen en hebben, hoe minder we accepteren dat het ook wel eens fout kan gaan, of dat wat we hebben, dreigt verloren te gaan, zo lijkt het. In het aan-schijn van een ontologisch verlangen naar zekerheid en veiligheid, werkt de confrontatie met het tegendeel verlamdend; het is inacceptabel in een 'samenleving als de onze'.

Dit controleverlies is een voor onze maatschappij kenmerkende eigenschap. Macro-sociologische processen zoals individualisering, informatisering, informalisering, intensivering, en internationalisering - men spreekt over de vijf i's -, dragen, naast hun emancipatorisch karakter, voor een deel van de bevolking onmiskenbaar bij tot gevoelens van isolement en sociale malaise. Giddens noemt dit ontologische onzekerheid (Giddens 1991; zie ook Bauman 1998). Mensen dreigen zich niet langer geïntegreerd te voelen in een samenleving die geen omvattende antwoorden meer kan bieden op sociaal en moreel vlak, en evenmin duidelijke economische toekomstperspectieven voor kan leggen (Deklerck, 2003). Er is, aldus Huyse (1996), een angst in opkomst die dieper gaat en waaraan ook weinigen ontsnappen; "(d)e oorzaak ligt in ontwikkelingen die alle te maken hebben met de metamorfose die de samenleving momenteel ondergaat" (Huyse, 1996:70; Pleysier e.a., 2002). Het komt erop neer dat, wanneer alle stappen van het leven bewegen, wanneer alle houvast verdwijnt, het individu zich onzeker en onrustig voelt. "Het ene tapijt na het andere wordt vanonder onze voeten weggetrokken. Dat geeft een onveilig gevoel" (Huyse, 1996:73).

De Franse politieke filosoof Slama (1993) spreekt over een *ordre moral contemporain*, een 'zachtaardig, zelfregulerend totalitarisme', aangedreven door een streven naar 'veiligheid', maar ook 'hygiëne, gezondheid, etc.', als ultieme principe in een voortdurende strijd om 'onzekerheid, onveiligheid, onzuiverheid, onreinheid, etc.', te bannen. Mensen zijn niet langer bereid wat voor risico's dan ook te lopen en doen voor het uitsluiten van deze risico's beroep op instituties, de overheid voorop. In een dergelijke context staat preventie en het streven naar veiligheid, op alle niveaus, in het teken van het voorzorgsprincipe (Ewald, 2002). In dat opzicht laten we ons als burgers, maar ook en misschien vooral als staat, soms al te zeer leiden door wat Boutellier (2002) een 'veiligheidsutopie' noemt. In essentie houdt dit, volgens Boutellier, het subjectief verlangen naar het samengaan van vitale vrijheid en veilige condities in. Het is een utopisch - lees: misleidend - verlangen omdat absolute veiligheid als toestand een onbereikbaar 'goed' is; bovendien is het ook niet noodzakelijk 'goed' en moeten we ons onkritisch verlangen om er steeds meer van te hebben afremmen (Douglas, 2001). In dat opzicht kan radicaal kiezen voor veiligheid, ongeacht de kost, nooit een optie zijn; eerder moeten we ons afvragen - en hiermee komen we opnieuw in de buurt van Crawford's (1997) vraag - 'hoeveel veiligheid we willen, en wat de prijs is die we hiervoor wensen te betalen?'. Deze vraag verwijst in wezen naar een klassiek politiek-filosofisch dilemma; de zorg voor veiligheid wordt van oudsher beschouwd als een essentiële kerntaak van diegene die de politieke macht bezit. Deze kerntaak impliceert in een democratische rechtstaat een zoektocht naar het optimale evenwicht tussen 'veiligheid' en 'vrijheid'; een evenwicht dat onder druk komt te staan.

4. DE UITWASSEN VAN EEN DOMINANT VEILIGHEIDSDISCOURS

Binnen de criminologie heeft men het al een tijdje over een paradigmawissel; veiligheid is een drijvend, sturend en 'slaand' argument geworden om tal van problemen die in een niet zo ver verleden onder de noemer 'welzijn' vielen, aan te pakken. Daar waar in het verleden een strafrechtelijke inbreuk de *incentive* tot actie was, is nu de reductie van veiligheidsrisico's de doelstelling (Pleysier, 2008). Criminologen spreken over 'net-widening', of, enigszins vulgariserend, over 'verflutting' (Buruma, 2005; Crawford, 2002; Bauman, 2002); de vraag om gedrag dat voorheen niet als strafbaar stond gecatalogiseerd - of de facto niet als dusdanig werd beschouwd -, en hoogstens maatschappelijk als hinderlijk werd aanzien, een halt toe te roepen, stijgt in volume. Exemplarisch hiervoor is bijvoorbeeld de discussie rond het fenomeen 'hangjongeren', of breder, de 'gemeentelijke administratieve sancties'; het maatschappelijke debat hierover hangt niet zelden '(...)' veel meer samen met de tolerantiedrempel van de burger dan met definities in de (straf)wet' (Ponsaers 2003:25; Ponsaers, 2008; Pleysier & Deklerck 2006). Dergelijke tendensen voeden overigens de idee dat de overheid zich niet zozeer terugtrekt maar zich integendeel in toenemende mate en op een gefragmenteerde en gedifferentieerde wijze manifesteert in het sturen van het gedrag van individuen en groepen - *the politics of behaviour* (Crawford, 2006a; 2006b; Terpstra, 2008). "In relation to individual behaviour the current anti-social behaviour agenda has seen a profusion of new technologies for seeking to manage 'troublesome' behaviour" (Crawford, 2006b:455). Men herkent deze 'politics of behaviour' in de praktijk ook in het toenemend gewicht dat het zogenaamde waarden en normendebat krijgt in veel West-Europese landen.

Het reële gevaar van deze uitbreiding schuilt hierin dat de welzijnsproblematiek van de meest kwetsbaren wordt vertaald als een onveiligheidsprobleem voor de minst kwetsbaren (Pleysier, 2008; Deklerck, 2003). Onze hedendaagse beheersingsdrang leidt niet alleen tot een toename van de groei van politie en andere controleagentschappen, maar dus ook tot het systematisch observeren, screenen en voorspellen van gedrag en het classificeren van individuen overeenkomstig de risico's die zij weerspiegelen (Boutellier & Van Stokkom, 1995:102; Young, 1999). Een al te onkritische strijd tegen criminaliteit en onveiligheid dreigt dan uit te monden in een potentiële marginalisering, stigmatisering, uitsluiting en criminalisering van bepaalde groepen zoals migranten, illegalen, bedelaars, steuntrekkers, druggebruikers, prostituees, ter wille van een abstract risico, een 'dangerosité'. "The outgroup becomes a scapegoat for the troubles of the wider society: they are underclass, who live in idleness and crime. (...) They are the social impurities of the late modern world" (Young, 1999:20; Bauman, 2002). Het herinvoeren van het Rotterdamse bedelverbod is hierbij bijzonder illustratief; volgens van de Bunt & van Swaaningen (2004) lijkt het er met name om te gaan om overlastplegers - bedelaars, prostituees, daklozen, verslaafden, illegalen,... - uit het zicht te houden. De auteurs spreken over 'verbanning', en zien hierin een moderne vorm van uitsluiting: daders of potentiële daders worden tijdelijk of permanent geweerd uit bepaalde plaatsen of functies (van de Bunt & van Swaaningen, 2004)⁶.

6 Overigens ontwaart Terpstra (2008) op een meer algemene wijze de doorgedreven regulering van gedrag in de publieke ruimte door de Nederlandse overheid in een reeks van maatregelen en nieuwe wetten: de wet op de identificatieplicht, de wet bestuurlijke boetes overlast openbare ruimte, de wet op voetbalvandalisme en ernstige overlast, de wet op het preventief fouilleren, de inzet van particuliere beveiligers in de publieke ruimte, de uitbreiding van het cameratoezicht op openbare plaatsen, de bestuurlijke ophouding, maatregelen omtrent het alcoholgebruik, de positie van gedragscodes, de persoonsgerichte aanpak van veelplegers en risicojongeren, de wet

Deze gedwongen sociale uitsluiting aan de 'onderkant' van de maatschappij wordt overigens gecompleteerd door een zelfgekozen uitsluiting 'at the top'; hier en daar, onder tussen ook al bij ons, ontstaan zogenaamde *gated communities*, een verzameling 'gelijken' - letterlijk - en gegoeden die elke onaangename confrontatie met de 'gevaarlijke klassen' tot een minimum herleidt door zich terug te trekken in een hermetisch afgesloten en bewaakte zone. Veiligheid, al dan niet actief aangemoedigd door een zich terugtrekkende overheid, verwordt zo tot koopwaar, beschikbaar voor zij die het zich financieel kunnen veroorloven; een 'club good' (Hope, 2000). Veiligheid is in toeneemende mate een markt die zich laat structureren door het principe van vraag en aanbod (Ponsaers & Berckmoes, 2003).

Garland verwijst in zijn *The culture of control* (2001) onder meer naar de responsabilisering, commercialisering en privatisering van andere dan de klassieke veiligheidsactoren als constitutieve elementen van onze hedendaagse controlecultuur (zie o.a. ook van Swaaningen, 2004). Hierdoor raken, zoals we eerder aanhaalden, "burgers en private partijen steeds meer betrokken bij het creëren van een veilige leefomgeving" (Boutellier, 2002:8). Deze zowel publieke als private partners, waaronder 'steden en gemeenten, scholen, woningbouwverenigingen, hulpverlenende instellingen, welzijnsorganisaties en andere maatschappelijke instanties, evenals (organisaties van) burgers en ondernemers', worden gevraagd hun verantwoordelijkheden op te nemen in een integraal veiligheidsbeleid (Terpstra & Kouwenhoven, 2004). Er is in dat opzicht ook nood aan de ontwikkeling van "refined conceptual tools and normative designs that better allow us to break free from the traditional embrace that state-centred thinking has held and permit us to understand the limitations and possibilities of different sites of governance" (Crawford, 2006b:458; Terpstra, 2008).

In het verlengde van bovenstaande ontwikkelingen past, ten slotte, ook een 'verre gaande standaardisering van de bedrijfsvoering van verschillende bij de criminaliteitsbeheersing betrokken diensten' (van Swaaningen, 2004:14). De erosie van de verzorgingsstaat, ten voordele van een veiligheidsstaat in opkomst, kenmerkt zich niet alleen door een responsabilisering van alle betrokken actoren, maar evenzeer door een toegenomen aandacht voor efficiëntie en effectiviteit van de ingezette middelen, en misschien vooral door een doorgedreven evaluatie van dit alles. Dit werd eerder reeds benoemd als een 'oprukkend evaluatiefetisjisme' (Pleysier e.a., 2003) of een 'kwantificeringsfetisjisme' (van Swaaningen, 2004). Binnen een dergelijk discours wordt er "(...) gesproken over 'cliënten' met wie 'contracten' worden gesloten, er moeten 'targets' worden gehaald en er is sprake van 'outputfinanciëring'" (van Swaaningen, 2004:14; Crawford, 2003).

5. EEN PLEIDOOI VOOR EEN NORMATIEF DEBAT

Een opleiding voor veiligheid, zoals de door de toenmalige minister aangekondigde opleiding 'pré-politie en veiligheid', of in het verlengde hiervan, de nieuwe wet op de gemeenschapswacht, past met andere woorden in een actueel veiligheidsdiscours waar responsabilisering, professionalisering en standaardisering kernaccenten uitmaken. Dergelijke initiatieven zijn in dat opzicht niet noodzakelijk noch per definitie

bijzondere maatregelen grootstedelijke problematiek, de aanwezigheid van kinderen 's avonds op straat en de aanpak van overlastgevend gezinnen,...

'goed'. Immers, de creatie van gemeenschapswachten of de ontwikkeling van veiligheidsopleidingen houden bijna impliciet een bevestiging en bestendiging van het bovenstaande in. Deze ontwikkelingen "(...) are embedded in, and have drawn sustenance from, neo-liberal ideology and associated political programmes. Further, they dovetail and connect with the wider growth of managerialism and the logics of the 'risk society'" (Crawford, 1997:295). Een groeiend aanbod van veiligheidsfuncties en -diploma's leidt tot jobcreatie en een doorgedreven vermarkting en versterking van de veiligheidssamenleving als sociale realiteit. In extremis dreigt veiligheid dan een product te worden van een markt die zich profileert volgens economische wetmatigheden waarbij de democratische toegankelijkheid van veiligheid, maar ook het fundamentele recht op vrijheid, privacy en rechtszekerheid onder druk komt te staan.

Een opleiding voor veiligheid is evenmin noodzakelijk 'slecht'. Dergelijke initiatieven dienen echter de eerder door Crawford (1997) aangehaalde normatieve toets te doorstaan; hierbij worden ze niet noodzakelijk verworpen, maar gaan we op zoek naar "(...) the conditions under which genuine forms of consultation, representation, and participation can occur side by side with strategies for equalizing asymmetries of power and disadvantage" (Crawford, 1997:298). Vanuit deze overwegingen lijkt het ons van cruciaal belang om zowel de achterliggende visie van een dergelijke opleiding, als de uiteindelijke inhoudelijke programmering, te oriënteren op de breedmaatschappelijke observaties en reflecties over de criminologische relevantie en wenselijkheid ervan, zoals in deze bijdrage nogmaals geaccentueerd (De Pauw e.a., 2007).

De wetgever wenste met de nieuwe wet op de gemeenschapswacht, en een uniforme en gestandaardiseerde opleiding, meer coherentie en klaarheid in de bestaande wildgroei aan niet-politionele veiligheidsfuncties. Hiermee wou men niet enkel een mogelijke overlapping met de taken van andere, wel gereguleerde toezichtsfuncties - met name de private bewaking - vermijden, maar ook potentiële verwarring bij de bevolking ten aanzien van deze functies tegengaan. Vanuit een enigszins andere analyse, komt Cools (2008) tot een conclusie waarin we ons zeker deels terugvinden. Volgens Cools is met de wet op de gemeenschapswacht de "liberale component van de toenmalige federale regering immers in de spreekwoordelijke 'valstrik van de derde weg' als nieuwe vorm van 'sociaal-etatisme' getrapt" (Cools, 2008:15). Men zou deze gemeenschapswachten inderdaad kunnen zien als een defensieve poging van de staat om alle publieke toezicht- en controlefuncties te stroomlijnen. In het verlengde daarvan zien we een link met Crawford's commentaar op de opkomst van 'reassurance policing': "In a dramatic reversal on the more recent narrowing of the police focus, the new emphasis on reassurance radically expands the police mandate beyond crime-fighting to the elephantine concept of social cohesion" (Crawford, 2006a:965).

Alhoewel het scheppen van orde en duidelijkheid in de spreekwoordelijke chaos kan bieden en intuïtief geenszins onlogisch is, moet men echter alert zijn niet al te blindelings mee te stappen in een allesoverheersende veiligheidslogica. Vervat in een dergelijke logica schuilt, zo betoogden we, het gevaar voor een exclusieve samenleving, gericht op toezicht, uitsluiting en sociaal uitrangeren van bepaalde risicovolle groepen.

In dat opzicht is het zowel illustratief als ironisch vast te stellen dat de nieuwe wet op de gemeenschapswacht en de op te richten opleiding zelf uitsluitingsmechanismen bevat. De wetgever lijkt hierin immers duidelijk te opteren voor een koers die de 'klas-sieke' tewerkstellingsgedachte, verbonden met de huidige veiligheidsfuncties in de

publieke, niet-politionele sector, verlaat en het imago van de gemeenschapswachten wenst op te krikken. Op dit moment gebeurt onder andere de aanwerving van vele stadswachten onder het Activastatuut; men selecteert de kandidaten op basis van een zekere inactiviteit op de arbeidsmarkt en biedt hen een job als stadswacht aan. Hier-voor ontvangen steden en gemeenten met een strategisch veiligheids- en preventie-plan subsidies van de overheid. Met de inwerkingtreding van het nieuwe wettelijk kader op de gemeenschapswacht zullen alle steden en gemeenten gemeenschapswachten kunnen aanwerven en koppelt de wetgever de veiligheidsfunctie los van de tewerkstellingsgedachte⁷. De nog uit te werken opleiding bouwt hier *de facto* op verder: door het standaardiseren en professionaliseren van de opleiding komt de mogelijkheid tot laagdrempelige tewerkstelling wellicht onder druk te staan. De keuze voor een voorlopig exclusief aanbod via een zevende specialisatiejaar 'pré-politie en veiligheid' lijkt deze tendens verder in de verf te zetten. De persberichtgeving daaromtrent lijkt echter te suggereren dat de beslissing om de tewerkstellingsgedachte te begraven geruisloos is genomen; gezien ondermeer de niet te geringe impact van een dergelijke optie, pleiten we echter, geïnspireerd door Crawford (1997), voor meer reflectie en debat.

Meer in het algemeen lijkt ons, op basis van de in deze bijdrage besproken uitwassen van een al te voortvarende veiligheidsretoriek, een zoektocht naar de relevantie en wenselijkheid van een opleiding voor veiligheid, of de functie van gemeenschapswacht, gewettigd. Wetenschappelijk en beleidsvoorbereidend onderzoek is het aan zichzelf verplicht het statuut van het te onderzoeken fenomeen in vraag te stellen; de constructie van een 'opleiding voor veiligheid' behoeft met andere woorden steeds deels de deconstructie van het voorgegevene. Het is onze overtuiging dat onderzoek waar zulks niet gebeurt, niet vanuit een eventuele beleidsondersteunende opdracht en maatschappelijke dienstverlening, noch vanuit een intrinsieke wetenschappelijke waarde, iemand een dienst bewijst. Immers, onderzoek, waarbij "(...) niet in de eerste plaats vanuit een wetenschappelijke vraagstelling is vertrokken, maar [dat] sterk wordt beïnvloed door het politieke probleem van de legitimiteit van het heersende gezag", geeft telkens weer de indruk slechts erg beperkt maatschappijkritisch te zijn (Raes, 1994:7).

Onderzoek binnen dit domein moet zich met andere woorden ten allen tijde bewust zijn van "(...) its intellectual assumptions and its social situation, above all about its links to government and to culture" (Garland & Sparks, 2000: 202). In een periode waar de politiek en het beleid allicht nooit eerder zoveel aandacht hebben besteed aan 'criminaliteit, onveiligheid en het onveiligheidsgevoel' - een 'populariteit' waar we volgens de toenmalige minister absoluut op in moeten spelen -, en waarin 'criminologische expertise' een centrale rol heeft te vervullen, is een dergelijk zelfbewustzijn meer dan noodzakelijk.

7 Het is niet onwaarschijnlijk dat deze tendens nog op weerstand van de steden en gemeenten, die zich in hun gemeentelijke autonomie beknot zien, zal botsen. Ook de Raad van State adviseerde op basis van het voorontwerp dat de beperking op de gemeentelijke autonomie beter dient te worden gewettigd. Bovendien lijkt ook de tewerkstellingsgedachte zijn waarde te hebben: uit het onderzoek van Enhus (2006) blijkt dat het project stadswachten niet meteen bijdraagt tot een verhoogd veiligheidsgevoel bij de burger, maar wel een maatschappelijk zinvolle vorm van tewerkstelling is. Door aan de slag te gaan, krijgen mensen terug een positie in de samenleving, wat een belangrijke hefboom tot integratie is.

LITERATUUR

- BAUMAN, Z. (1998) *Globalization. The Human Consequences*, Cambridge, Polity Press.
- BAUMAN, Z. (2002). Violence in the age of uncertainty. In: Crawford, A. (Ed.). *Crime and Insecurity. The governance of safety in Europe*. Cullompton, Devon: Willan Publishing.
- BOUTELLIER, H. (2005). *Meer dan veilig. Over bestuur, bescherming en burgerschap*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- BOUTELLIER, H. (2002). *De Veiligheidsutopie*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- BOUTELLIER, H. & B. VAN STOKKOM (1995) Consumptie van veiligheid. Van verzorgingsstaat tot veiligheidsstaat. *Justitiële verkenningen*, 5, 97- 111.
- BURUMA, Y. (2005). *De dreigingsspiraal. Onbedoelde neveneffecten van misdaadbestrijding*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- BECK, U. (1992). *Risk Society: Towards a New Modernity*. London: Sage.
- COOLS, M. (2008). De gemeenschapswacht: een sociaal-etatistische valstrik? *Private Veiligheid*, maart 2008, 13 - 17.
- CRAWFORD, A. (2006a). 'Fixing Broken Promises?': Neighbourhood Wardens and Social Capital. *Urban Studies*. 43, 5/6, 957-976.
- CRAWFORD, A. (2006b). Networked governance and the post-regulatory state? Steering, rowing and anchoring the provision of policing and security. *Theoretical Criminology*. 10, 4, 449-479.
- CRAWFORD, A. (2003). The governance of urban safety and the politics of insecurity, *Lezing op de European Conference on Social Safety in Urban Areas*, 20-21 maart 2003, Universiteit van Twente, Enschede.
- CRAWFORD, A. (ed.) (2002). *Crime and Insecurity. The governance of safety in Europe*. Cullompton, Devon: Willan Publishing.
- CRAWFORD, A. (1997) *The local governance of crime: Appeals to community and partnerships*. Oxford: Clarendon Press.
- DEKLERCK, J. (2003) Luisteren naar de echo. Samenlevingsopbouw en de roep om een veiliger samenleving. In: BAERT H., DE BIE M., DESMET A., HELLINCKX L. & VERBEKE L. (RED.). *Handboek Samenlevingsopbouw in Vlaanderen*, Brugge: Die Keure, 337-356.
- DEKLERCK, J., (2001). Naar een fundamentele criminaliteitspreventie. *Welzijnsids*, afl.40, juni 2001, 41-98.
- DEKLERCK, J. & P. GORIS (2002). Tussen welzijnsbevordering en criminaliteitsbeheersing: op zoek naar een positionering van preventie in de eroderende verzorgingsstaat. In: BOUVERNE - DE BIE, M., e.a. (RED.). *Handboek forensisch welzijnswerk*, Gent: Academia Press, 645 - 675.
- DE PAUW, E. (2008). Signalement: Een opleiding voor veiligheid. Integratie en standaardisatie van de opleidingen die voorbereiden op zowel private als openbare veiligheidsberoepen. *Tijdschrift voor Veiligheid*, 7, 1, 47-51.
- DE PAUW, E., J. DEKLERCK, L. DE MEY, D. KAMINSKI, S. PLEYSIER & L. VAN DER VORST (2007). *Een opleiding voor veiligheid. Integratie en standaardisatie van de opleidingen die voorbereiden op zowel private als openbare veiligheidsberoepen*. Onderzoeksrapport in opdracht van FOD Binnenlandse Zaken, KULeuven/UCL/EMV.
- DEVROE, E. (2002). Criminologie & beleid: een spannende relatie? Over de vanden tussen criminologisch onderzoek en strafrechtelijk beleid. BEYENS, K., GOETHALS, J., PONSAERS, P., VERVAEKE, G. (Eds) *Criminologie in actie*, Brussel: Politeia, 73-93.

- DOUGLAS, M. (2001). *Omgaan met onzekerheid*. Multatuli-lezing 2001 'Angst en onzekerheid in de moderne samenleving, 12 mei 2001. Leuven: Overlegcentrum voor Ethiek. (zei ook www.multatuli-lezing.be).
- ENHUS, E. (2006). Politie en nieuwe functies in veiligheid: communicerende vaten? *De orde van de dag*, 33, 33-38.
- EWALD, F. (2002). The Return of Descartes's Malicious Demon: An Outline of a Philosophy of Precaution. In: BAKER, T. & SIMON, J. (Eds.). *Embracing Risk: the Changing Culture of Insurance and Responsibility*. Chicago: University of Chicago Press, 273-302.
- GARLAND, D. (2001). *The Culture of Control. Crime and Social Order in Contemporary Society*. Oxford: Oxford University Press.
- GARLAND, D. & R. SPARKS (Eds.) (2002). *Criminology and social theory*. Oxford: Oxford University Press.
- GIDDENS, A. (1991). *Modernity and self-identity*, Cambridge, Polity Press.
- HUYSE, L. (1996). *De lange weg naar Neufchâteau*. Leuven: van Halewyck
- HOFMAN, H. (1991). Onveiligheid als stedelijk probleem. *Panopticon*, 12, 575-591.
- HOPE, T. (2000). Inequality and the clubbing of private security. In: T. HOPE & R. SPARKS (Eds.). *Crime, Risk and Insecurity*. London: Routledge.
- MARES, L. (2006). Positieve invloed op kwaliteit politiewerk. *Private Veiligheid*, 30, 15-17.
- MULLER, E.R. (2004). Toekomst veiligheid en veiligheidszorg. MULLER, E.R. (Red.). *Veiligheid. Studies over inhoud, organisatie en maatregelen*. Alphen aan den Rijn: Kluwer, 779-79
- PLEYSIER, S. (2008). 'Integrale veiligheid' als dogma? Grenzen aan het heersende veiligheidsdiscours. *Tijdschrift voor Veiligheid*, 7, 1, 34-46.
- PLEYSIER, S., L. WYSEUR, G. VERVAEKE en J. GOETHALS (2003). Het onveiligheidsgevoel geëvalueerd. Criminaliteit als goede leermeester of slechte raadgever. *Samenleving en Politiek*, 2003, 32-39.
- PLEYSIER, S. & J. DEKLERCK (2006). Over hondenpoep en hangjongeren. Een verkennend onderzoek naar overlastfenomenen in parken en groenzones. *Tijdschrift voor Veiligheid*, 5, 1, 5-20.
- PLEYSIER, S., G. VERVAEKE & J. GOETHALS (2002). Het onveiligheidsgevoel onderzocht. Groei-pijnen van een onderzoekstraditie in wording. BEYENS, K., GOETHALS, J., PONSAERS, P., VERVAEKE, G. (Eds) *Criminologie in actie*. Brussel: Politeia, 189-208.
- PONSAERS, P. (2008). De politieke geografie van de publieke ruimte en de rol van de politie. In: Ponsaers, P. & E. DEVROE (Eds.). *Cahier Integrale Veiligheid 4: Publieke Ruimte*. Brussel: Politeia, 53-70.
- PONSAERS, P. (2003). 'De parabel van de 'Broken window-theory'. Community (oriented) policing en buurtgerichtheid. Van Erck, J. (Ed.). *Externe oriëntering van de politie. Gemeenschapsgerichte politiezorg*. Brussel: Politeia, 7-27.
- PONSAERS, P. & BERCKMOES, H. (2003) Moet er nog politie zijn? Commentaar en bedenkingen nav. de inrichting van de functie van veiligheidsbeambte. *Vigiles*, 77-85.
- PONSAERS, P. & P. HEBBERECHT (2000). Criminologie in België: beleidsgerichte wetenschap, met een geïmporteerde theorie? In: J. VANDERBORGHT, J. VAN ACKER & E. MAES. (eds). *Criminologie: de wetenschap, de mens*, Brussel, Politeia, 45-60.
- RAES, K. (1994). Onveiligheid in een normenloze wereld. *Samenleving & Politiek*, 1,3, 4-13.
- SLAMA, A. (1993). *L'angélisme exterminateur. Essai sur l'ordre moral contemporain*. Paris: Grasset.
- TERPSTRA, J. (2008). Regulering van de publieke ruimte in Nederland. In: Ponsaers, P. & E. DEVROE (Eds.). *Cahier Integrale Veiligheid 4: Publieke Ruimte*. Brussel: Politeia, 113-138.

- TERSPTRA, J. & R. KOUWENHOVEN (2004). Samenwerking en netwerken in de *lokale veiligheidszorg*. IPIT (Instituut voor Maatschappelijke Veiligheidsvraagstukken), Universiteit Twente/Politie & Wetenschap. Zeist: Uitgeverij Kerckebosch.
- VAN DEN BUNT, H. & R. VAN SWAANINGEN (2004). Van criminaliteitsbestrijding naar angstmanagement. Muller, E.R. (Red.). *Veiligheid. Studies over inhoud, organisatie en maatregelen*. Alphen aan den Rijn: Kluwer, 663-676.
- VAN SWAANINGEN, R. (2004). Veiligheid in Nederland en Europa; een sociologische beschouwing aan de hand van David Garland. *Justitiële Verkenningen*. 7, 9-23.
- YOUNG, J. (1999). *The Exclusive Society. Social exclusion, crime and difference in late modernity*. London: Sage Publications.